

LƏNKƏRAN RAYONUNDA FƏALIYYƏT GÖSTƏRƏN KİÇİK VƏ ORTA ÖLÇÜLÜ MEBEL MÜƏSSİSƏLƏRİNİN PROBLEMLƏRİ VƏ HƏLLİ YOLLARI

Əhmədli Turan Məhərrəmbəy Nadir oğlu- elmi işçi, Milli Aerokosmik Agentliyi, Xüsusi Konstruktor Texnoloji Bürosu, muharrembeyturan@gmail.com

İbrahimova Günay Bəxtiyar qızı- elmi işçi, Milli Aerokosmik Agentliyi, Xüsusi Konstruktor Texnoloji Bürosu, gunay.ibrahimova@gmail.com

Xülasə. Bu çalışmada Lənkəran şəhərində fəaliyyət göstərən kiçik və orta ölçülü mebel müəssisələrinin mövcud vəziyyəti və problemləri sorğu üsulu ilə müzakirə edilmişdir. Tədqiqat anketi açıq tipli və Likert tipli suallardan hazırlanmışdır. Sorğu sualları toplamda 23 fərqli mebel müəssisəsinə yönləndirilmiş, mebel müəssisəsi sahibləri ilə üzvüz görüşülmüş və sorğu sualları cavablandırılmışdır. Sorğu məzmunu kimi müəssisələrə yönəldilmiş sual başlıqları; iş yeri, istehsal, iş müddəti, satınalmalar, satış və marketing haqqında məlumatları əldə etmək məqsədi ilə suallar ünvanlanmışdır. Verilən məlumatların qiymətləndirilməsi ilə müəyyən edilmişdir ki, müəssisələrin ən mühüm problemi ixtisaslı kadr çatışmazlığıdır. problemləriniz; Problemləri, universitetlər, peşə məktəbləri, orta ixtisas təhsili müəssisələri kimi dövlət müəssisələri ilə əməkdaşlıq edilərək həll oluna bilər. Sonda mebel müəssisələrinin problemlərinin həlli üçün həll yolları təklif olunub.

Açar sözlər: Lənkəran, mebel sənayesi, problem, həll yolları

PROBLEMS AND SOLUTIONS OF SMALL AND MEDIUM- SIZED FURNITURE ENTERPRISES OPERATING IN LANKARAN REGION

Ahmadli Turan Maharrambey Nadir- researcher, National Aerospace Agency, Special Design Technology Office, muharrembeyturan@gmail.com

Ibrahimova Gunay Bakhtiyar- researcher, National Aerospace Agency, Special Design Technology Office, gunay.ibrahimova@gmail.com

Abstract. In this study, the current situation and problems of small and medium-sized furniture enterprises operating in Lankaran were discussed by means of a survey. The research questionnaire was prepared from open-ended and Likert-type questions. The survey questions were directed to a total of 23 different furniture companies, met face to face with the furniture business owners and answered the survey questions. Questionnaires addressed to enterprises as survey content; Questions were addressed in order to obtain information about the workplace, production, duration of work, procurement, sales and marketing. Evaluation of the information provided revealed that the most important problem of enterprises is the lack of qualified personnel. your problems; Problems can be solved in cooperation with public institutions such as universities, vocational schools, secondary special education institutions. In the end solutions to the problems of furniture companies were proposed.

Keywords: Lankaran, furniture industry, problem, solutions

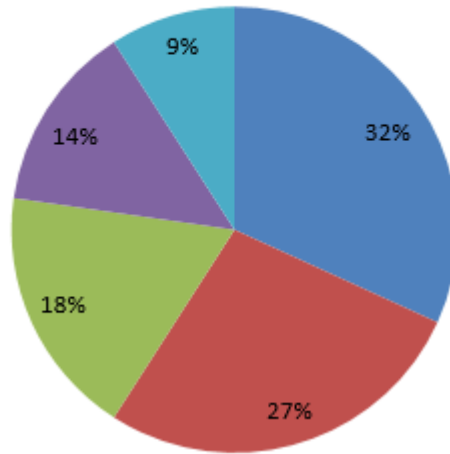
Giriş. Mebel sənayesi əməyin, bilik və texnologiyanın istifadə olunduğu, qloballaşan dünyada innovasiyalara və texnologiyalara uyğunlaşa bilən, bir çox sektorlarla əlaqəli olan, müxtəlif ixtisaslardan olan insanların işlə təmin olunduğu bir sektordur. Aşağı texnologiya və sərmayə ilə əmək tutumlu olduğu düşünülməyən mebel sənayesi qloballaşan dünyada sürətli bir transformasiya keçirmiş və əvvəlki illərə nisbətən çox daha çox informasiya və kapital tutumlu bir sektora çevrilmişdir. 2012-ci ilin statistikasına görə mebel sənayesində; 214 ölkəyə 1,9 milyard dollara yaxın ixrac, 114 ölkədən isə 817 milyon dollar idxal edilib [1]. Dünya mebel istehsalının təxminən 52%-ni inkişaf etmiş ölkələr təşkil edir. Dünyanın ən böyük mebel istehsalçıları sırasıyla ABŞ, İtaliya, Almaniya, Yaponiya, Fransa, Kanada və İngiltərədir və onların istehsalı 131 milyard dollar civarındadır [2]. Sürətli dəyişmə və çevrilmə prosesində Sektor, 2023-cü il üçün 25 milyard dollarlıq istehsal və 10 milyard dollarlıq ixrac gözləməsi ilə sənaye sahələri arasında dünyanın 10, Avropanın isə ilk 5-i arasında olmağı hədəfləyir [3]. Mebel sektorunda fəaliyyət göstərən müəssisələrin əksəriyyətinin ailə biznesi olduğu üçün yeniliklərə açıq deyillər. Mebel sənayesi emalatxana tipli, əksəriyyəti

ənənəvi üsullarla işləyən kiçik müəssisələrdir. Digər tərəfdən, xüsusilə son 15- 20 ildə orta və iri müəssisələrin, eləcə də kiçik müəssisələrin sayı artmağa başlayıb. Araşdırmamızda məqsədimiz müəssisələrin problemlərini və onlara səbəb olan amilləri araşdırmaq, sektordakı problemlərin həlli yolları ilə bağlı müəssisə rəhbərlərinin işçilərin fikirlərini öyrənməkdir.

Material və metod. *İstehsalatda qarşılaşılan təməl problemlər.* Bu araşdırmada Lənkəran şəhərində fəaliyyət göstərən kiçik və orta ölçülü mebel müəssisələrinin problemləri və həlli yollarının öyrənilməsi və lazım olan məlumatların toplanma bilinməsi üçün sorğu yolu seçilmişdir. Sorğu vərəqlərinin cavablandırılması üçün müəssisələrlə qarşılıqlı müsahibə yolu ilə və telefon vasitəsilə əlaqə saxlanılmışdır. Sorğular 23 müəssisədən aparılmış və məlumatların tərtibi 3 ay müddətini əhatə etmişdir. Sorğular cavablandırarkən zərurəri hallarda anlaşılmayan suallarla bağlı izahlar verilib göstərilən iradlar dərhal qeyd edilib və bu şərtlərə uyğun olaraq lazımı tənzimləmə və düzəlişlər aparılmışdır. Anketlərin qiymətləndirilməsində 'SPSS' Statistika və 'Microsoft Office Excel' proqramından istifadə olunmuşdur.

Sorğunun təhlili. Sorğuda iştirak edən 23 müəssisə sahibinin yaş intervalı 31- 50 yaş olduğu müəyyən edilmişdir.

■ 31-40 ■ 41-50 ■ 51-60 ■ 20-30 ■ 61 dən çox

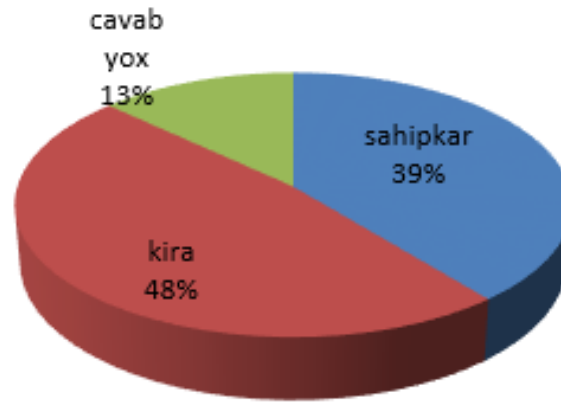
Şəkil 1. Sorğuda iştirak edən müəssisə sahiplərinin yaş intervalı [2]

Sorğuda iştirak edən 145 nəfərin təhsil vəziyyətinin bölgüsü cədvəl 1- də göstərilmişdir.

Cədvəl 1. Sorğu iştirakçılarının təhsil səviyyəsi

Təhsil Səviyyəsi	Faizlə
Orta təhsil	73
Ali təhsil	19
Natamam (məktəbi bitirməyən)	8
<i>Toplam</i>	<i>100</i>

Sorğuda iştirak edənlərin 73% -i (105 nəfər) orta təhsilli, 19% -i (28 nəfər) ali təhsilli, 8% -i (12 nəfər) isə ailə vəziyyətlərinə görə orta məktəb təhsilini yarımçıq qoymaq məcburiyyətində olublar. “İş yerinin vəziyyəti” ilə bağlı verilmiş suala sahibkarların verdiyi cavab şəkil 2 də göstərilmişdir.

Şəkil 2. İş yerinin vəziyyəti [1]

Sorğuda iştirak edən sahibkarların 48%-i iş yerlərinin kira, 39%- mülkiyyət sahibi olduğunu, 13%- i isə bu suala cavab vermək istəməmişdir. Sorğuda iştirak edən müəssisə çalışanların görə müəssisənin vəziyyət bölgüsü cədvəl 2 də göstərilmişdir.

Cədvəl 2. Fabrikdə çalışanların sayına görə iş yerinin vəziyyəti

Çalışanların sayı	Faizlə
1-10 arası	84
11-25 arası	16
Toplam	100

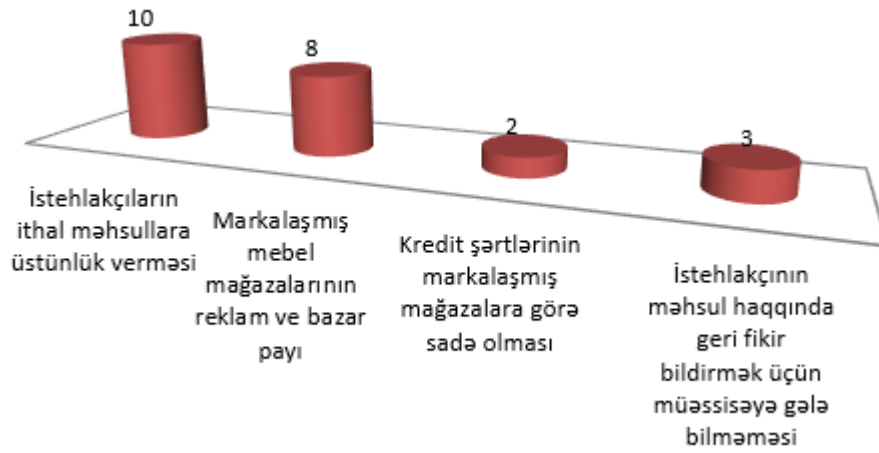
Mebel fabrikində çalışanların sayına nəzər yetirdikdə 84 %-də 1- 10arasında işçi, 16 %- də isə 11- 25 arasında işçi çalışdığı görülmüşdür. Fabriklər özəl müəssisə olduğundan və dövlətdən KOBİ dəstəyi ala bilməyinə görə işçi saylarını artırma bilmirlər. Sahibkarların işçidə axtardığı önəmli kriteriyanın təcrübə olduğu görülmüşdür. Belə ki, sorğu iştirak edən 23 sahibkarın işçinin işə alarkən diqqət etdiyi əsas kriteriya işçinin təcrübəsinin olmasıdır.

Cədvəl 3. Sahibkarların əsas işçi kateqoriyaları

Ehtiyac duyulan işçi kateqoriyası	Sualların dərəcəsi* və iştirakçı sayı			Cəmi	Ağırlıqların cəmi	Ağırlıq ortalaması
	1	2	3			
Təcrübəli işçi	19	4	0	23	107	4.65
Mühəndis	15	3	5	23	105	4.56
Texnik	17	3	3	23	103	4.47
Fəhlə	16	6	1	23	101	4.42

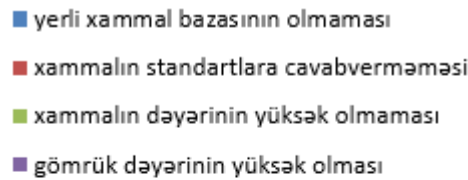
*1: Vacibdir, 2: Vacib deyil, 3: Qərarlısam

İstehsalatda qarşılaşan problemlərin başında təcrübəli və ixtisa uyğun kadr olmaması gəlir [4]. Firma sahiblərinin 65%- i müəssisələrinə istədiyi avadlıqları ala bilmədiklərini yəni iş yerlərinin hələdə istədikləri vəziyyətə gətirə bilmədiklərini, 35%- i isə müəssisələrinin istədiklərə nöqtəyə gətirə bildiklərini bildirmişdilər. İştirakçıların “istehsal etdiyiniz məhsulun bazara çıxardılmasında hansı problemlərlə qarşılaşsınız” sualına verdikləri cavab şəkil 3- də göstərilmişdir.

Şəkil 3. Məhsulun bazara çıxarılmasında qarşılaşan problemlər [2]

Sorğuya qatılanların 43%- i istehlakçıların ithal məhsula üstünlük verdiyini, 9% - i isə kredit şərtlərinin markalaşmış mağazalara görə sadə olduğunu bildirmişdilər. Xammalın tədarükündə qarşılaşan problemlər şəkil 4 də göstərilmişdir.

Şəkil 4. Xammalın təminatıyla bağlı yaşanan problemlər [4]

Xammal təminatında yaşanan ən böyük problem yerli xammal bazasının yetərsiz olduğu görülmüşdür.

Cədvəl 4. İstehsalatda istifadə olunan xammal

İstifadə olunan materiallar	Sualların dərəcəsi * və iştirakçı sayı			Cəmi	Ağırlıqların ortalaması
	1	2	3		
Oduncaq	65	12	28	105	29.4
Yongalevha-MDF	55	22	28	105	37.7
Sunta-MDF	64	20	21	105	33.06
Kontraplak	58	23	24	105	4.64

*1: Vacibdir, 2: Vacib deyil, 3: Qərarlısam

İstehsalatda istifadə olunan materialların 28.18%- i oduncağ, 35.91%- i yongalevha, 31.49%- i sunta, 4.42%- isə kontrplak istifadə etdiklərinin bildirmişdilər. Müəssisələrin zəif və güclü tərəfləri cədvəl 5 də göstərilmişdir. İstehsal olunan məhsulun satış yolları cədvəl 6- da göstərilmişdir

Cədvəl 5. İstehsal olunan məhsulun satış yolları

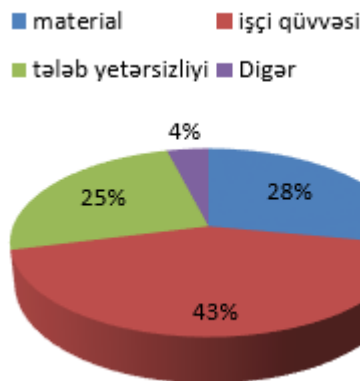
Ehtiyac duyulan işçi kateqoriyası	Sualların dərəcəsi* və iştirakçı sayı			Cəmi	Ağırlıqların cəmi	Ağırlıq ortalaması
	1	2	3			
Razılaşdırılmış mağazalar	17	2	4	23	90	4.28
Xüsusi sifariş	15	4	4	23	91	4.12
Fabrikadan	16	1	5	23	89	2.25
İxrac etmək	13	5	4	23	81	3.17

*1: Vacibdir, 2: Vacib deyil, 3: Qərarlısam

Cədvəl 6. Müəssisələrin zəif və güclü tərəfləri

No	Müəssisələrin güclü tərəfləri	Müəssisələrin zəif tərəfləri
1.	İşçi potensialının yüksək olması	Maliyyə dəstəyinin olmaması
2.	Sektorda ucuz işgücünün var olması	Dövlət dəstəyindən yararlanma bilməməsi
3.	Regionun struktur xüsusiyyətləri	Mütəxəssiz yetərsizliyi
4.	Əl əməyinin yüksək olması	İstehsalatda çeşitliyin az olması
5.	Sektor gücünün artırmaq üçün rəqabətin artırılması	Satış gücünün yüksək olmaması

Müəssisələrin fəaliyyətinə təsir edən faktorlar şəkil 5- də göstərilmişdir.

Şəkil 5. Müəssisələrin fəaliyyətinə təsir edən amillər [5]

Müəssisələrin fəaliyyətinə təsir edən önəmli faktorun işçi qüvvəsi olduğu görülmüşdür.

Nəticə. Mebel sənayesi son illərdə sürətli bir transformasiya keçirmiş və keçmişlə müqayisədə çox daha çox məlumat və kapital tutumlu bir quruluşla inkişaf edir. Bu transformasiyanın ən mühüm amili xüsusilə gömrük ittifaqından sonra mebel sənayesinin qloballaşma prosesidir. Mebel müəssisələri yerləşdiyi mövqeylərindən və ərazinin infrastrukturundan narazı deyillər. Şirkət rəsmiləri ümumiyyətlə bəzi problemlərin həll olacağına ümidlidirlər. Bu problemləri sadalasaq; onlara kifayət qədər maliyyə dəstəyinin olmaması, pırat şirkətlərin çoxluğu, kifayət qədər nəzarətin olmaması, idxal olunan mebellərə gömrükdə müəyyən məhdudiyətlərin qoyulması, iri şirkətlərlə rəqabət apara bilməməsi, reklam və AR- GE işlərinin həmçinin kifayət qədər ixtisaslı kadrların olmaması. Bu baxımdan layihələndirmə və istehsalatda mühəndis, texniki və ixtisaslı işçilərin ehtiyacları prioritet şəkildə qarşılanmalıdır.

Azərbaycanda istehsal olunan mebellərin ağac xammalı həm keyfiyyət, həm vaxt, həm də kəmiyyət baxımından mebel sənayesinin və ağac emalı sənayesinin ehtiyaclarını ödəyə bilmir. Bu baxımdan ağac ehtiyatlarının yetişdirilməsinə, standartlarına və marketing təcrübələrinə lazımı dövlət qurumları tərəfindən əhəmiyyət verilməlidir. Dünya bazarında ölkələrin rəqabət qabiliyyətinə təsir edən ən əhəmiyyətli güc dizayna verilən önəmdir [5]. Buna görə, Universitetlərdə mebel dizaynı təhsilinə diqqəti artırmaqla, müəssisələrin orijinal dizaynlara yönləndirilməsinə töhfə verilməlidir. Günümüzün şərtlərinin gətirdiyi tələbə uyğun mebel ustalarının yetişdirilməsi, qonşu ölkələrlə ixrac marşrutlarının açılması və ixracın və, məhsuldarlığın artırılması kimi gedişlərlə xüsusilə kiçik müəssisələrdə rəqabət qabiliyyətli strukturun davamlılığını təmin etmək mümkün olacaqdır. Peşə liseylərində praktiki hazırlığı daha da zənginləşdirməklə ixtisaslı kadrların sayını artırmaq olacaqdır.

Ədəbiyyat

1. Aras R., İmirzi H.Ö., Akın H. İstanbulda Kiçik və Orta Ölçlü Mebel İstehsalı Müəssisələrinin Problemləri və Həll Təklifləri, Qazi Universiteti, Texniki Təhsil Fakültəsi, Mebel və Dekorasiya Təhsili Bölməsi, Politexnik jurnalı, 105- 110s. 2007
2. Cengiz K., Kaygın B., Adana Şəhərində Fəaliyyət Göstərən Mebel Müəssisələrinin Sektoral Analizi, Bartın Universiteti, Texniki Təhsil Fakültəsi, Mebel və Dekorasiya Təhsili Bölməsi, İleri Texnoloji Bilimler jurnalı, 96- 102s, 2018
3. Ulay G. Mebel Sənayesinin Problemləri və Həll Təklifləri ,Anadolu Çevrə və Heyvancılıq. Jurnal, 5(5), 849- 857s. 2020
4. Sönmez A., Arslan A.R. Mebel Sənayesinin Problemləri və Həll yolları, Qazi Universiteti, Texniki Təhsil Fakültəsi, Mebel və Dekorasiya Bölümü, Politexnik Jurnalı, 191- 201s, 2010
5. Ataseven,F. Türkiyə Mebel Sənayesi Böyük Ölçekli Müəssisələrin Struktur Analizi, Problemləri və Həll Təklifləri, Magistrlik dissertasiyası, Karadeniz Texniki Universiteti, Elm İnstitutu. 2014

References

1. Aras R., İmirzi H.O., Akın H. İstanbulda Kiçik ve Orta Olchlu Mebel Istehsali Muessiselerinin Problemleri ve Hell Teklifleri, Qazi Universiteti, Texniki Tehsil Fakultesi, Mebel və Dekorasiya Tehsili Bolmesi, Politexnik jurnalı, 105- 110s. 2007
2. Cengiz K., Kaygın B., Adana sheherinde Fealiyyet Gosteren Mebel Muessisələrinin Sektoral Analizi, Bartın Universiteti, Texniki Tehsil Fakultesi, Mebel və Dekorasiya Tehsili Bolmesi, Ileri Texnoloji Bilimler jurnalı, 96- 102s, 2018
3. Ulay G. Mebel Senayesinin Problemleri ve Hell Teklifleri , Anadolu chevre ve Heyvanciliq. jurnalı, 5(5), 849- 857s. 2020
4. Sonmez A., Arslan A.R. Mebel Senayesinin Problemleri ve Hell yollari, Qazi Universiteti, Texniki Tehsil Fakultesi, Mebel və Dekorasiya Bolumu, Politexnik Jurnalı, 191- 201s, 2010
5. Ataseven F. Turkiye Mebel Senayesi Böyük Olchekli Muessiselerin Struktur Analizi, Problemleri ve Hell Teklifleri, Magistrlik dissertasiyasi, Karadeniz Texniki Universiteti, Elm Institutu. 2014

Redaksiyaya daxil olma /Received 24.12.2021

Çapa qəbul olunma /Accepted for publication 24.01.2022

Məqaləyə istinad: Əhmədli T.M.N., İbrahimova G.B Lənkəran rayonunda fəaliyyət göstərən kiçik və orta ölçülü mebel müəssisələrinin problemləri və həlli yolları. Elmi Əsərlər jurnalı. AzMİU, s. 120-125, N1, 2022

For citation: Ahmadli T.M.N., Ibrahimova Gunay B. Problems and solutions of small and medium-sized furniture enterprises operating in Lankaran region. Journal of Scientific Works/ Elmi eserler. AzUAC, p. 120-